

Toolkit

Ontwerpreis blended leren

De toolkit **ontwerpreis blended leren is de toolkit die je meeneemt langs alle stappen van het ontwerpen voor **blended leren**. Van visie tot toetsing, van klaslokaal tot tool, en van motivatie tot werkvormen.**

Met veel handige tips en voorbeelden, geeft deze toolkit jou een vliegende start bij het creëren van jouw eigen blended onderwijs. In duidelijke, overzichtelijke stappen werk je toe naar de optimale blend voor jouw leerlingen of studenten.

Deze pdf is interactief. Dit betekent dat er knoppen, linkjes en andere interactieve onderdelen in deze pdf zitten.

Veel plezier en succes!

Inhoud

Visie 5

Curio visie	6
Functies van onderwijs	7
Ontwerpprincipes	8
Definitie blended leren	10
Beginnen met blended leren	11

Ontwerpen 12

Creëer leeruitkomsten	13
Maak een structuur	16
Bedenk leeractiviteiten	21
Toetsing	25
Motiveer en verbind	28
Gebruik ICT	30
Differentiëren	33
Evalueer	34

Voorbeelden 36

Modellen voor blended leren	37
Activerende didactiek en tools	38
Best practices	40

Ondersteuning 41

Docentprofessionalisering	42
---------------------------	----

Organisatie 43

Curriculum ontwerp	44
Implementeren	45

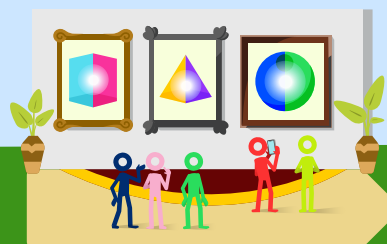
Bronnen 46

VISIE OP ONDERWIJS

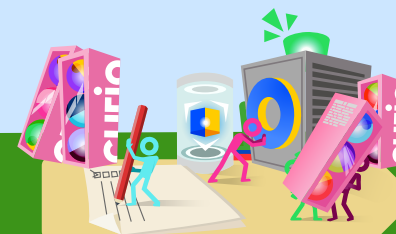
ONTWERPEN VAN BLENDED LEREN

VOORBEELDEN VAN BLENDED LEREN

ONDERSTEUNING

ORGANISATIE

Toolkit ontwerppreis blended leren

- ▶ Curio visie
- ▶ Functies van onderwijs
- ▶ Ontwerpprincipes
- ▶ Definitie blended leren
- ▶ Beginnen met blended leren

Visie

Curio onderwijsvisie

Het belang van een visie op onderwijs

De onderwijsvisie van Curio geeft aan waar we als onderwijsorganisatie voor staan en wat wij goed onderwijs vinden. Het beschrijft onze kijk op (de toekomst van) onderwijs en wat de rol daarbij is van Curio als beroepsopleider van de regio. Het hebben van een heldere visie is belangrijk omdat het richting geeft aan de invulling van ons onderwijs.

De onderwijsvisie vormt op die manier het fundament van ons onderwijs en geeft houvast in het handelen van al onze docenten en trainers.

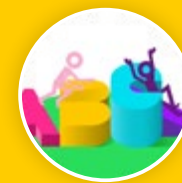
De Curio onderwijsvisie

Curio verzorgt onderwijs voor vmbo, mbo en Leven Lang Ontwikkelen (LLO). We zijn een lerende organisatie met de focus op professionele, persoonlijke en talentontwikkeling. Niet alleen voor de leerling of student, zeker ook voor onze medewerkers. Ons onderwijsaanbod is breed, flexibel, actueel en vervult alle functies van onderwijs. Kernwaarden zijn nieuwsgierig, deskundig en zelfbewust.

In het Curio onderwijs is de behoefte van de student leidend. Daarnaast creëren we een leercultuur door te doen, te ontdekken en te experimenteren. De leeromgeving is stimulerend, contextrijk en praktijkgericht. Curio kiest daarom voor een blended aanpak, dat wil zeggen dat we zoeken naar een optimale leerervaring in een combinatie van fysiek en online leren ([Lees meer](#)).

Curio stimuleert de ontwikkeling van de medewerkers door ondersteuning en training, ook op het gebied van blended onderwijs. Deze toolkit is daar een voorbeeld van. In deze toolkit komen allerlei onderwerpen aan bod om tot een blended herontwerp van je onderwijs te komen.

Funcities van onderwijs

Onderwijs heeft meerdere functies. Deze functies zijn onder meer beschreven in de wet en in de literatuur vanuit de wetenschap.

Wettelijke eisen

De wettelijke eisen rondom de functies van onderwijs zijn verdeeld over vmbo en mbo. Het vmbo staat voor voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs en leidt leerlingen op voor een opleiding in het mbo of doorstroom naar de havo. Het mbo staat voor middelbaar beroepsonderwijs en heeft een drievoudige kwalificatieplicht, namelijk het opleiden voor een beroep of een vervolgopleiding en goed burgerschap.

Literatuur

Naast de wettelijke eisen zijn er ook zogenaamde doeldomeinen beschreven over de functies van onderwijs. Een doeldomein verschilt van een doel omdat het ruimte laat voor dialoog en niet altijd vast staat.

De doeldomeinen van het onderwijs zijn:

- **Kwalificatie:** het leren van kennis en vaardigheden voor het doen van een taak of beroep. Een voorbeeld is het leren van een taal.
- **Socialisatie:** het leren deel uitmaken van de cultuur en maatschappij, met tradities en praktijken. Een voorbeeld is het vak burgerschap.
- **Subjectivering (ook wel persoonswording genoemd):** het leren gericht op het worden van een autonoom handelend en denkend persoon die zich op een verantwoordelijke manier naar de maatschappij verhoudt. Een voorbeeld is dat een leerling leert dat zijn gedrag effect heeft op een andere leerling, en dat hij of zij de keuze heeft om daarnaar te handelen.

Blended onderwijs

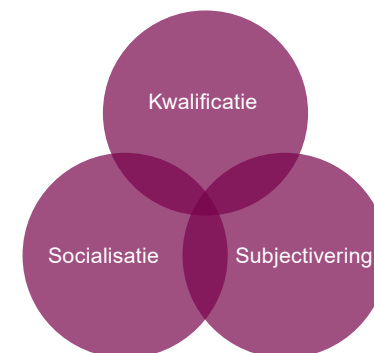
Waarom zijn deze functies van onderwijs nu precies belangrijk bij het ontwerpen van blended onderwijs? Dit is het best uit te leggen aan de hand van een sprekend voorbeeld. Bij het online gaan tijdens de eerste lockdown lag de focus vooral op de kwalificatiefunctie van onderwijs.

Alle lessen werden één-op-één gekopieerd naar MS Teams. Hierdoor vielen veel informele momenten weg, die normaal als vanzelf plaatsvonden op school, voelde het online onderwijs al snel vervreemdend en niet toereikend. Het is daarom noodzakelijk om bij je blended onderwijsontwerp expliciet aandacht te schenken aan alle functies van onderwijs.

Opracht

Hoe geef jij aandacht aan de functies van onderwijs in je onderwijsontwerp?
Voer hierover een gesprek met studenten en met docenten.

Video: Dit is mbo

- Waar let de onderwijsinspectie precies op? Check de onderzoekers van het voortgezet (speciaal) onderwijs en het mbo hier: [de onderzoekskaders](#).
- Hier tref je meer informatie over de functies van het [vmbo](#) en [mbo](#).
- De uitleg over de drie doeldomeinen zijn [hier](#) te vinden.

Ontwerpprincipes

Een visie op onderwijs en leren geeft vaak nog onvoldoende houvast voor het verder uitwerken van een ontwerpreeks. Het is daarom nodig dat de Curio visie eerst vertaald wordt naar leer- en ontwerpprincipes, die richting geven aan keuzes voor bijvoorbeeld de te gebruiken werkvormen en tools in het ontwerpreeks.

Deze principes vormen samen met onderwijsvisie en de functies van het ontwerpreeks het kader voor je blended herontwerp.

Blended leren is GEEN onderwijsmodel maar een organiserend concept, dat alle kansen voor leren bij elkaar brengt in één logisch geheel. De uitwerking van blended ontwerpreeks kan dus gestoeld zijn op verschillende leer- en ontwerpprincipes.

Binnen Curio werken we met drie leidende ontwerpprincipes:

▶ Video: Ontwerpreeks

- 🔗 [Kennisrotunde | Hoe kunnen docenten het eigenaarschap van leerlingen in het voortgezet ontwerpreeks versterken?](#)
- 🔗 [Activerende werkvormen en collaboratief leren – alina \(kuleuven.be\)](#)
- 🔗 [Drie basale tips voor een effectieve instructie - Driestar educatief \(driestar-educatief.nl\)](#)
- 🔗 [Effectieve instructie met het Directe instructiemodel \(wij-leren.nl\)](#)
- 🔗 [Scaffolding daagt leerlingen uit tot zelfstandig leren - Leraar24](#)
- 🔗 [Meer leren door te reflecteren in het po en vo - Leraar24](#)
- 🔗 [Zelfdeterminatie theorie - Self-Determination Theory \(SDT\) \(wij-leren.nl\)](#)

Opdracht

Zie jij de ontwerpprincipes terug in jouw ontwerpreeks? Waar sta je nu, en waar wil je naar toe? Analyseer je ontwerpreeks met hulp van [deze zelfscan](#) en formuleer een concrete aanpassing per ontwerpprincipe. Bespreek deze met een collega.

Opdracht: Analyse onderwijsvisie

Voordat je met een blended herontwerp aan de slag gaat, is het zinvol om het huidige onderwijs te analyseren. Het doel hiervan is om inzicht te verkrijgen of het onderwijs in lijn is van de onderwijsvisie van Curio. En ook waar de nadruk binnen het onderwijs van de onderwijseenheid ligt.

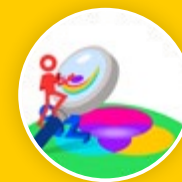
Gebruik de onderdelen van de ontwerpprincipes in de onderstaande tabel om je onderwijs te analyseren. Formuleer vervolgens concrete acties.

Curio onderwijsvisie / ontwerpprincipes	Ja	Nee	Deels	Gewenste actie
Ontwerpprincipe I "Leerbehoefte is leidend"				
Individuele leerroutes				
Maatwerk				
Loopbaan begeleiding				
Formatief handelen				
Flexibele examinering				
Mogelijkheid om op hoger niveau te examineren				

Curio onderwijsvisie / ontwerpprincipes	Ja	Nee	Deels	Gewenste actie
Ontwerpprincipe II "Realistische leeromgeving"				
Aansluiting samenwerking met werkveld				
Inspelen op actualiteiten				
Leren in een bedrijf				
Gastdocenten				
Wereldburgerschap				
Kritische denkvaardigheden				
Realistische leeromgeving				
Digitale leeromgeving				

Curio onderwijsvisie / ontwerpprincipes	Ja	Nee	Deels	Gewenste actie
Ontwerpprincipe III "Activerend leren"				
Activerende didaktiek				
Tools voor leren				
Inspelen op doelgroep				
Balans tussen fysiek, online				
Onderwijs met online en fysieke onderdelen				
Onderzoek doen in opleiding				
Samenwerken in groepen				
Feedback geven				

Curio onderwijsvisie / ontwerpprincipes	Ja	Nee	Deels	Gewenste actie
Overig				
Onderwijskundige kaders van de sector				
Uitkomsten onderzoeken van de opleiding(-en) van de onderwijseenheid				
Wensen van de doelgroep				
Wensen van de onderwijseenheid				

Definitie Blended Leren

Kort samengevat hanteert Curio de volgende definitie van blended leren:

“ **De student- of leerlinggerichte leerreis is een doordachte mengvorm van fysieke en online interacties en activerende leeractiviteiten.** ”

In deze definitie wordt telkens uitgegaan van leerervaringen, vormgegeven door verschillende werkvormen en leeractiviteiten, waarin studenten of leerlingen actief werken in continue interactie met de docent, medestudenten en/of de leerinhoud. Daarnaast is er altijd sprake van een mix van fysiek met online. Onder fysiek valt zowel de schoollocatie als de beroepspraktijk en onder online valt zowel online in de klas of op school, als online op afstand.

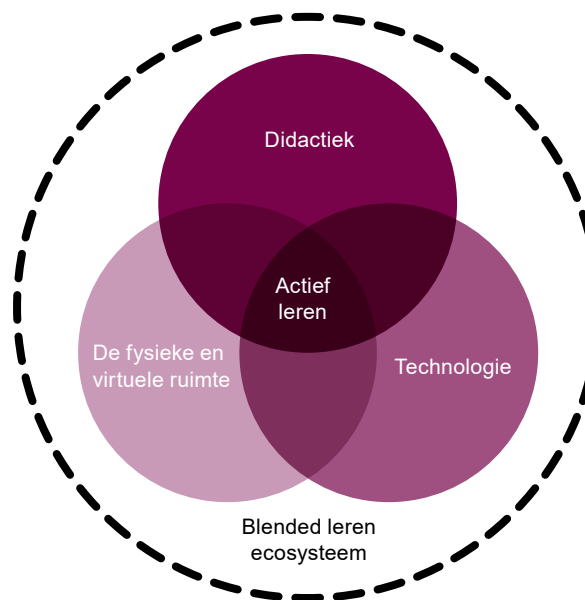
Naast blended leren heb je ook blended onderwijzen en blended onderwijs.

- **Blended lesgeven:** het ontwerpen en faciliteren van blended leren. Dit beschrijft dus het werk van de docent. Deze toolkit is een hulpmiddel voor het blended onderwijzen.
- **Blended onderwijs:** de formele context van blended leren. Denk aan beleid en ondersteuning.

Wil je meer weten?

[Lees dan de blended leren definitie notitie.](#)

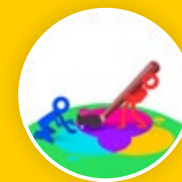
Video: Blended learning

Meer informatie?

Meer informatie over Blended leren vind je op de pagina lerenbij.curio.nl en op de pagina [leerlab blended herontwerp](#).

En luister de Curio podcast [Bla bla Blender](#), voor nog meer weetjes en tips over blended leren in het vmbo en mbo.

Beginnen met blended leren

Blended leren wordt in de praktijk op ontelbaar veel verschillende manieren ontworpen, lopend van het simpelweg toevoegen van een online leeractiviteit tot een volledig herontwerp. Waar je het beste kan beginnen is afhankelijk van talloze factoren, die jouw context bepalen. Denk bijvoorbeeld aan je doelgroep, jouw onderwijs- en ontwerpervaring, welke ondersteuning er voorhanden is, hoe je toollandschap eruit ziet, enzovoort.

Omdat veel docenten blended leren interpreteren als het combineren van fysiek met online leren, starten zij veelal met het toevoegen van (vaak online) leeractiviteiten aan een bestaande cursus.

Andere docenten gaan een stap verder en vervangen complete leeractiviteiten door andersoortige activiteiten. Nog radicaler zijn die docenten die het aandurven om hun ontwerp compleet op de schop te gooien: terug naar de beoogde leeruitkomsten, en zoeken naar de optimale integratie van alle kansen

voor leren binnen hun context. Om hierbij de ondersteunen, hebben Alammary en collega's (2014) een indeling gemaakt van drie benaderingen voor het ontwerpen van blended leren:

1. **Lage-impact blend:** toevoegen van extra leeractiviteiten in een bestaande cursus, bijvoorbeeld een online discussieforum voor het stellen van vragen.
2. **Medium-impact blend:** vervangen van leeractiviteiten in een bestaande cursus, bijvoorbeeld een fysieke brainstorm omzetten naar een online brainstorm.
3. **Hoge-impact blend:** volledig herontwerp van een cursus, bijvoorbeeld teruggaan naar je beoogde leeruitkomsten en de cursus herontwerpen volgens het flipped classroom model.

Welke blend past het beste bij jou?

Elk van de drie verschillende impact-niveaus hebben voor- en nadelen en vragen in meer of mindere mate om ervaring en vaardigheden, bijvoorbeeld als het gaat om ontwerpen en digitale skills. Zo heeft de lage-impact blend als voordeel dat het relatief

eenvoudig is om te beginnen, zonder al te veel tijdsinvestering, maar tegelijkertijd kan de constructieve afstemming van leeruitkomsten, leeractiviteiten en toetsing in het geding komen. De medium-impact blend biedt een stapsgewijze aanpak om je cursus stukje bij beetje verder te herontwerpen. Hierdoor kun je als docent steeds vaardiger worden, waardoor je zelfvertrouwen groeit.

Het spreekt voor zich dat de hoge-impact blend uiteindelijk de beste vorm is om je

cursus op meerdere facetten te verrijken of problemen op te lossen, maar is dan ook gelijk de meest uitdagende aanpak voor het ontwerpen van blended leren.

Om je te helpen een keuze te maken in welke aanpak het best bij jou past, kan je onderstaande checklist invullen. De kolom met de aanpak waar je de meeste kruisjes hebt gezet, past het best bij jouw profiel.

Blended leren checklist	Lage-impact	Medium-impact	Hoge-impact
Ik heb onderwijs-ervaring	Een beetje	Gemiddeld	Veel
Ik heb ontwerp-ervaring	Een beetje	Gemiddeld	Veel
Ik beschik over technologische kennis en kunde	Een beetje	Gemiddeld	Veel
Ik heb zelfvertrouwen met het integreren van technologie	Een beetje	Gemiddeld	Veel
Mijn instelling biedt ondersteuning	Een beetje	Gemiddeld	Veel

Opdracht

Bepaal jouw start situatie en kies de meest geschikte benadering om je onderwijs te blenden. Begin je klein, of ga je alles op de schop nemen?

Toolkit ontwerp reis blended leren

- ▶ Creëer leeruitkomsten
  - Analyseer het kwalificatiedossier
  - Houd rekening met alle functies van onderwijs
- ▶ Maak een structuur
  - Lesfasen
  - Locaties van leren
  - Tijd van leren
  - Voorbeelden structuur
- ▶ Bedenk leeractiviteiten
  - Activerende werkvormen
  - Wat doe je online en wat offline?
  - Effectieve didactiek
- ▶ Formatief handelen
  - Het geven van feedback
  - Benut de digitale leeromgeving
- ▶ Motiveren in blended leren
  - Socialisering
- ▶ De digitale leeromgeving
  - Tools voor leren
  - Hybrid virtual classroom
- ▶ Differentiëren
- ▶ Het meten van kwaliteit
  - Het aanpassen van je onderwijs met studiedata

Ontwerpen

Creëer leeruitkomsten

Het startpunt bij het daadwerkelijk ontwerpen van onderwijs zijn de leerdoelen en leeruitkomsten.

Deze bepalen welke leeractiviteiten en toetsing je gaat inzetten bij het ontwerpen van je onderwijs. Bij een goed (blended) onderwijsontwerp, is het daarom belangrijk om eerst helder te hebben naar welke leerdoelen en leeruitkomsten leerlingen of studenten gaan toewerken. Ze zijn bepalend voor de vorm en inhoud van toetsing en welke leeractiviteiten je in gaat zetten. Dit principe heet *Constructive Alignment* (constructieve afstemming; zie afbeelding hiernaast). Hoe beter de leerdoelen en leeruitkomsten zijn geformuleerd, hoe makkelijker het is om een keuze te maken over de best passende leeractiviteit en toetsvorm.

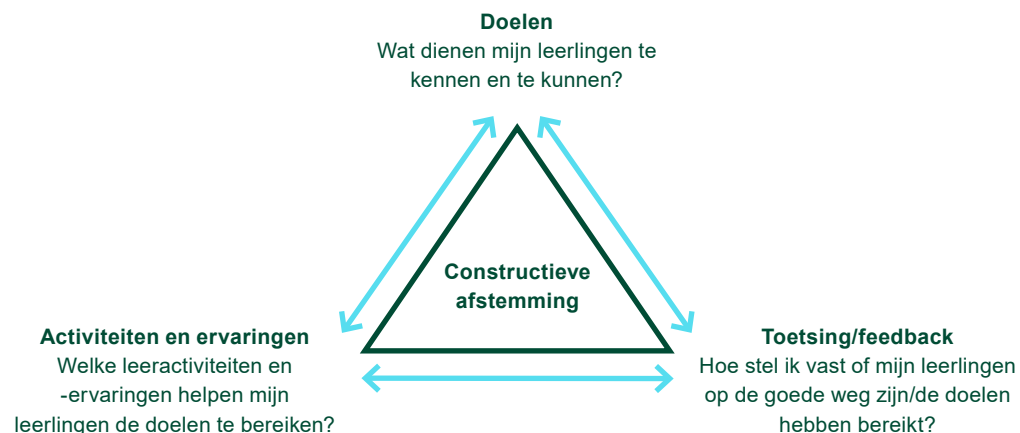
Er wordt dus gesproken over leerdoelen en leeruitkomsten. [Lees hier meer over het verschil tussen die twee.](#)

Leerdoelen omschrijven dus het BEOOGDE (eind)resultaat van een leerling of student. Een leeruitkomst beschrijft dus WAT een leerling of student moet kennen of kunnen. Een totale set aan leeruitkomsten maakt het behalen van het (leer)doel mogelijk.

Vaak worden leerdoelen, eindtermen en leeruitkomsten door elkaar heen gebruikt of met elkaar verward. Het is daarom belangrijk duidelijk met je collega's af te spreken welke term jullie gebruiken. Je kan daarbij gebruikmaken van drie niveaus:

1. **Opleidingsniveau:** Wat moet de leerling of student aan het einde van de opleiding hebben bereikt?
2. **Cursusniveau:** Wat moet de leerling of student kunnen aantonen na het doorlopen van de cursus of het vak?
3. **Leeractiviteitsniveau:** Wat wordt verwacht van de leerling of student na het afronden van de leeractiviteit?

Video: Werken met Leeruitkomsten

[Canon Beroepsonderwijs | Leeruitkomsten in het mbo](#)

[Van leerdoelen naar leeruitkomsten - Vernieuwonderwijs](#)

Leestip: Blended leren en onderwijsontwerp van Barend Last en Stefan Jongen

Opdracht

Besprek met je onderwijseenheid de verschillende termen. Welke termen hanteren jullie? Tip: zorg dat de afspraken die je maakt rondom begripsvorming genotuleerd worden.

Analyseer het kwalificatiedossier

Leerdoelen en leeruitkomsten zijn het startpunt bij het ontwerpen van je onderwijs. De leerdoelen en leeruitkomsten in het vo heten “kerndoelen en eindtermen”. In het mbo staan alle leerdoelen en leeruitkomsten in het kwalificatiedossier.

Het voortgezet onderwijs

In het voortgezet onderwijs (vo) maakt men in de onderbouw gebruik van kerndoelen. Dit zijn streefdoelen waar leerling in de onderbouw aan werkt. In de examenjaren (bovenbouw) zijn er eindtermen geformuleerd voor ieder vak en niveau. Deze worden getoetst met een school- en centraal schriftelijk eindexamen.

Het middelbaar beroepsonderwijs

Binnen het mbo zijn in de kwalificatiedossiers (KD's) de leerdoelen en leeruitkomsten terug te vinden, beschreven in termen van kerntaken, werkprocessen, vakkennis, vaardigheden en houdingsaspecten. Dit geeft een heldere beschrijving wat een beginnend beroepsbeoefenaar moet weten en kunnen om zijn beroep te kunnen uitvoeren.

De kerndoelen en eindtermen in het vo, het kwalificatiedossier in het mbo, bevatten allemaal beschrijvingen van resultaten die uiteindelijk behaald moeten worden om een diploma te kunnen uitreiken. Het zijn beschrijvingen van resultaten waar je niks aan mag wijzigen. Deze beschrijvingen vormen het startpunt van je onderwijsontwerp. Ze helpen je bij het maken van keuzes rondom toetsing en het inzetten van leeractiviteiten.

 Video: Kwalificatiestructuur | mbo Raad

- [Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven | SBB \(s-bb.nl\)](https://www.sbb.nl)
- [Schoolexaminering - Stichting Platforms vmbo](#)
- [Kerndoelen en eindtermen - SLO](#)

Opdracht

De algemene functie van leeruitkomsten is dat zij richting geven, aan zowel de leerling of student, docent als collega's binnen de opleiding.

Kies een eigen cursus gebied en geef daarbij een zo goed mogelijk beeld van het vak, lessenreeks, module (etc.) Wat zijn de beoogde leeruitkomsten van jouw cursus. Bespreek deze met een collega.

Houd rekening met alle functies van onderwijs

Onderwijs heeft meerdere functies

Het gaat niet alleen om het overdragen van kennis en vaardigheden, maar ook om socialisering en subjectivatie. De beschreven leerdoelen gaan echter vaak alleen over kennis en vaardigheden (dus de kwalificatiefunctie van onderwijs). Het is echter ook belangrijk om aandacht te geven aan het affectieve domein, oftewel: houdingen en waarden. Daarnaast is het belangrijk om ruimte in je ontwerp in te bouwen voor het informele en spontane.

Voor jou als docent is het dan ook cruciaal om in je onderwijsontwerp expliciet aandacht te hebben voor het aanspreken van die verschillende functies van onderwijs, zeker wanneer onderwijs voor een deel online plaatsvindt. Binnen blended leren faciliteer je dit onder andere door te werken met kleine studentgerichte leerteams – ook wel: communityleren – waarin je studenten en leerlingen motiveert tot interactie en actieve deelname. Daarnaast is het zaak om regelmatig ruimte open te laten voor het informele en spontane.

Met de volgende tips kan jij ervoor zorgen dat je in je onderwijsontwerp rekening houdt met alle functies van onderwijs:

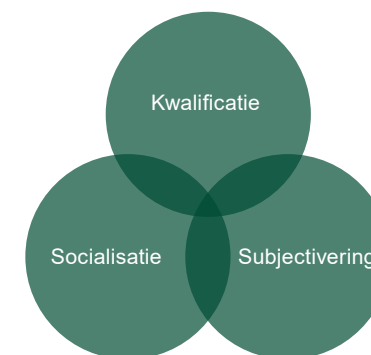
- Besteed aan het begin van de dag of aan het begin de les altijd tijd voor informele uitwisseling. Hoe gaat het met de studenten of leerlingen? Wissel daarover uit. [In dit boekje vind je verschillen werkvormen voor die informele check-in.](#)
- Probeer flexibel te zijn als docent. Als er zich een onvoorziene situatie zich voordoet, of er is iets gebeurd in ons land of in de wereld dat de moeite waard is om te bespreken, durf dan je les los te laten en stil te staan bij de actualiteit. Daar liggen prachtige kansen voor ontwikkeling en persoonsvorming.
- Plan ook de informele ontmoetingen, met name wanneer er veel online plaatsvindt. Zo kan je bijvoorbeeld elke les uitbreiden met 20 minuten flex-tijd, waarin je ruimte openlaat voor spontane activiteiten.
- Zet sterk in op leeractiviteiten die verbinding bevorderen. Denk aan:
  - Wijd een deel van de online cursus aan profielen, waar de docenten en

de studenten zich aan elkaar voorstellen aan de hand van een aantal vragen. Zie dit als een soort socialmedia-profielen voor onderwijs.

- Gebruik video's om onderwerpen of opdrachten uit te leggen. Dit maakt het menselijker.
- Vraag studenten om een online blog bij te houden over hun voortgang in de cursus. Reflecteer daar als docent op, of laat medestudenten dit doen, zodat studenten zich gehoord voelen.
- Zorg voor een persoonlijke benadering van deelnemers: ken je studenten, noem ze bij naam en geef ruimte voor uitwisseling van ervaringen.
- Ontwerp leeractiviteiten waarin studenten samenwerken, zoals problemen oplossen, projecten doen, of discussie voeren in kleine groepen.
- Creëer online ontmoetingsplekken zoals een virtueel café, of gebruik een tool voor groepscommunicatie, waar studenten elkaar ook informeel kunnen ontmoeten.

Video: Kwalificatie, socialisatie en subjectivatie

Maak een structuur

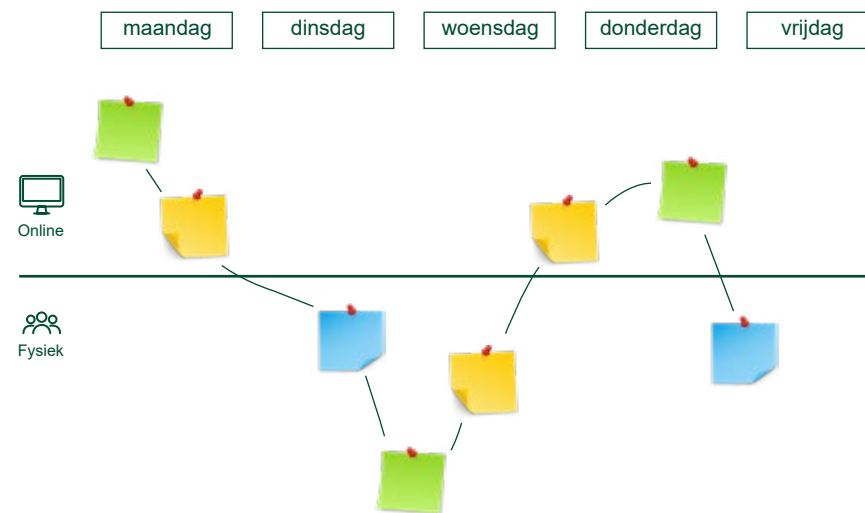
Het ontwerpen van blended leren begint bij het uitwerken van een student- of leerlinggerichte leerreis op een (leeg) canvas. Dit canvas beschrijft de structuur van je cursus. Op dit canvas ga je de leeractiviteiten uitwerken en in een logische volgorde plaatsen op een tijdlijn.

Het is belangrijk om goed na te denken over de structuur van je storyboard. Zo waarborg je een goede aansluiting bij jouw eigen context, het leerproces en de beoogde leeruitkomsten, en ontstaat een totaalbeeld van de cursus en de leeractiviteiten die daarin plaatsvinden. Dit helikopterblik zorgt voor een goede mix van online en fysiek leren.

De structuur van een cursus bepaalt grotendeels de mogelijkheden voor de inzet van leeractiviteiten. Er zijn veel manieren om dit aan te pakken. Op [deze pagina](#) vind je veel voorbeelden.

Er zijn vijf vragen die helpen om je canvas te ontwerpen.

In het figuur zie je een voorbeeld van een studentgerichte leerreis.

- [Blended learning ontwerpen met een student journey - Vernieuwend onderwijs](#)
- [Hoe dan?! Onderwijsontwerp voor blended learning](#)
- [Raamwerk voor blended module\(her\)ontwerp | ICTO bij FOO \(hva.nl\)](#)

Het platform lerenbij.curio.nl heeft twee templates ontwikkeld voor het ontwerpen van blended leren op een Canvas. Deze vind je [hier](#).

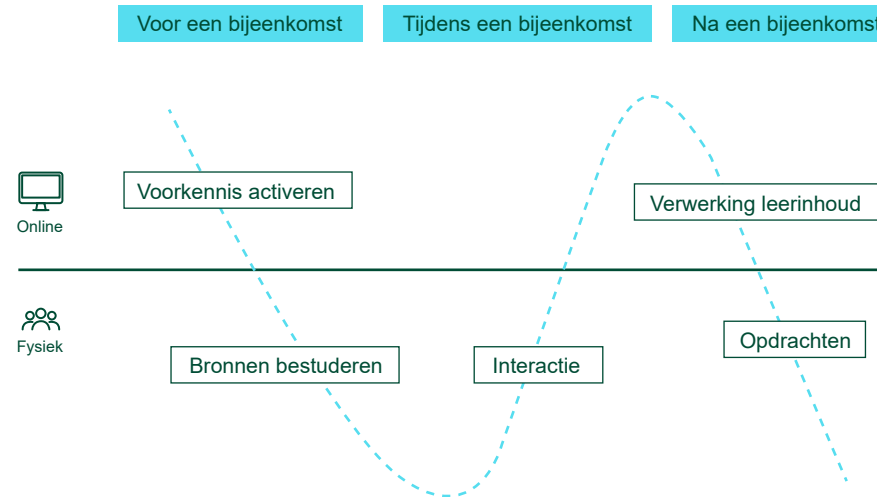

Lesfasen

Om de keuze voor passende werkvormen en tools die je gaat inzetten bij je leeractiviteiten te ondersteunen is het handig om de momenten van leren te omschrijven.

De lesfase betreft het moment waarop een student een leeractiviteit onderneemt. Dat kan zijn vóór, tijdens of na een bijeenkomst. Elke lesfase leent zich goed voor verschillende soorten leeractiviteiten.

Er zijn drie globale lesfasen.

Blended learning en onderwijsontwerp, van theorie naar praktijk.
Barend Last, Stefan Jongen.

Wijze lessen. Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek. Surma ea.

Expliciete Directe Instructie. Tips en technieken voor een goede les.
Marcel Schmeier.

Locaties van leren

Blended leren vindt plaats op verschillende locaties, zoals online, op school of in de beroepspraktijk. Om dit te verduidelijken is het nodig stil te staan bij alle mogelijkheden die er zijn. De kwaliteit van zowel de fysieke als online leeromgeving is van groot belang om het leren zo goed mogelijk te ondersteunen.

Maar wat bedoelen we precies met fysiek en online leren als we het hebben over de combinatie bij blended leren? En hoe verhoudt zich dat tot hybride leren, wat ook vaak in dezelfde adem wordt genoemd? We staan stil bij de belangrijkste definities.

De kwaliteit van de locatie
 Binnen blended leren speelt de fysieke en de virtuele leeromgeving een belangrijke rol. Het is aan ons als organisatie om deze ruimte zo toegankelijk mogelijk in te richten. Hierdoor ontlok je leergedrag dat past bij onze onderwijsvisie. Wanneer je aan de slag gaat met je onderwijsontwerp moet je rekening houden met de soort ruimtes die beschikbaar zijn. Hoe zijn deze ingericht? Roepen ze op tot actief leergedrag, of zijn ze meer gericht op frontaal docent-gestuurd onderwijs? En ook voor de virtuele ruimte gelden deze vragen: hoe is deze ingericht? Kunnen studenten of leerlingen hun weg makkelijk vinden?

Hybride leren en blended leren

Hybride leren gaat om synchrone lessen die tegelijkertijd live en op afstand worden gegeven.

Blended leren is een ontwerpbenadering voor onderwijs die verrijkte leerervaringen en technologieën integreert tot één logisch geheel.

Opdracht

Kijk naar de mogelijkheden van het schoolgebouw waarin jouw onderwijs plaatsvindt. En onderzoek daarnaast ook jouw digitale leeromgeving. Wat is er al allemaal aanwezig en wat heb je misschien nog nodig?

Tijd van leren

Online leren is vandaag de dag niet meer weg te denken uit ons onderwijs. Met het oog op de toekomst, waarin we toewerken naar goed ontworpen blended onderwijs, is de online leeromgeving dus een belangrijk onderdeel van ons onderwijs.

De online leeromgeving biedt talloze kansen om het leren efficiënter, flexibeler en aantrekkelijker te maken. Maar hoe creëer je die flexibiliteit? En hoe kan je de leerreis van je leerlingen of studenten efficiënter inrichten? Om dat te begrijpen is het onderscheid tussen synchroon leren en asynchroon leren essentieel.

Kernbegrippen

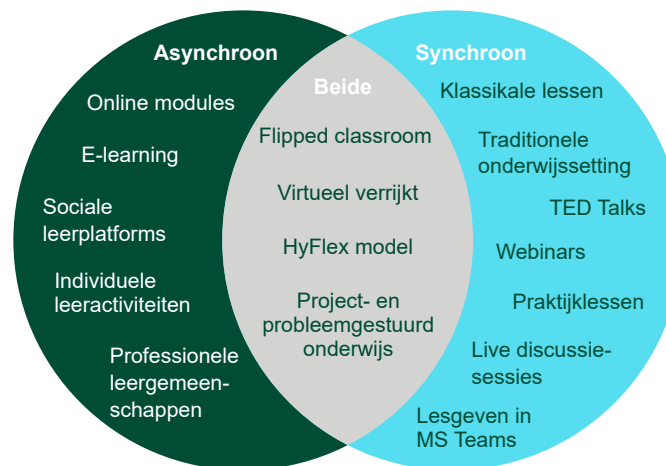
Synchroon en asynchroon leren zijn kernbegrippen bij het vormgeven van online en blended leren. Door jezelf als docent continu de vraag te stellen “Wat gaan mijn studenten doen om de beoogde leeruitkomsten te behalen, zowel binnen als buiten de contacttijd?” ontstaat een logisch geheel van leeractiviteiten die studenten maximaal stimuleren tot leren, ook buiten de formele lessen om.

Video: Synchroon en Asynchroon leren

Het verschil tussen synchroon & asynchroon leren

Leren in eigen tijd, **tempo en op een willekeurige locatie**

Iedereen is **tegelijktijd aanwezig**

Opdracht

Wat gaan jouw studenten doen om de beoogde leeruitkomsten te behalen, zowel binnen als buiten de contacttijd met jou als docent?

Voorbeelden structuur

Het ontwerpen van de leerling- of studentgerichte leerreis als een storyboard doe je op een canvas. Dit canvas beschrijft de structuur van je cursus. Op dit canvas ga je de leeractiviteiten uitwerken en in een logische volgorde plaatsen op een tijdlijn (zie “maak een structuur”). Er zijn verschillende mogelijkheden. Hier vind je verschillende voorbeelden.

In dit voorbeeld wordt gewerkt met een weekindeling van 5 werkdagen. De activiteiten vinden plaats fysiek en online.
[Bekijk het voorbeeld hier](#)

In dit voorbeeld wordt gewerkt met weken in plaats van dagen. Zo kun je een blauwdruk maken per week en die gemakkelijk hergebruiken. Per week kan je vervolgens kleine aanpassingen doen, afhankelijk van de leerdoelen die dan gelden.
[Bekijk het voorbeeld hier](#)

Een andere indeling, die nog specifiek is, werkt met **lesfasen**: vooraf een bijeenkomst, tijdens en na. De verschillende fasen van leren kunnen benut worden voor verschillende soorten leerfasen. Bijvoorbeeld voor activeren van voorkennis, instructie en verwerking.
[Bekijk het voorbeeld hier](#)

De meeste voorbeelden werken allemaal met twee locaties van leren: online en fysiek. Maar je kan ook voor andere/meerdere locaties kiezen, zoals stage en (offline) thuis. Zo breid je jouw canvas uit naar de voor jouw context meest logische structuur voor je (her)ontwerp.
[Bekijk het voorbeeld hier](#)

Voor de indeling in locaties kan je ook werken met de verdeling tussen synchroon en asynchroon.
[Bekijk het voorbeeld hier](#)

- [Blended learning ontwerpen met een student journey - Vernieuwonderwijs](#)
- [Hoe dan?! Onderwijsontwerp voor blended learning](#)
- [Raamwerk voor blended module\(her\)ontwerp | ICTO bij FOO \(hva.nl\)](#)

Opdracht

Creëer je eigen canvas en laat je inspireren door de voorbeelden en alle voorgaande pagina's in het hoofdstuk. Teken je canvas op een groot vel papier, of doe het online in een tool, zoals Mural. Nu ben je klaar om de leeractiviteiten te gaan ontwerpen.

Bedenk leeractiviteiten

Als je de structuur voor je storyboard hebt uitgewerkt op een canvas, kan je leeractiviteiten in de tijd en op locatie gaan plaatsen. Een leeractiviteit is een activiteit waarin een student iets doet om iets te leren. Bij leeractiviteiten zet je werkvormen, strategieën en tools in om studenten aan het werk te zetten.

Door deze leeractiviteiten op een visueel canvas te plaatsen, ontstaat een leerling- of studentgerichte leerreis van opeenvolgende leeractiviteiten die op elkaar voortborduren, online en fysiek plaatsvinden, en zowel synchroon als asynchroon van aard aard zijn. De belangrijkste functie van dit storyboard is om een logische volgorde van leren vast te stellen. En zoals bij elke reis zijn er tussenstops waar de student aanmoediging of sturing nodig heeft, feedback wil hebben, en ga zo maar door.

Door de leerreis op het storyboard te plaatsen, visualiseer je de leerreis en kun je gemakkelijk de onderlinge verhoudingen in kaart brengen. In de afbeeldingen zie je hiervan een voorbeeld.

Dit is een algemeen voorbeeld; er wordt nog geen onderscheid gemaakt in wat er live (synchroon) of niet live (asynchroon) gebeurt, en welk soort interactie bij elke leeractiviteit centraal staat. Bij het daadwerkelijk creëren van de eigen leerling- of studentgerichte leerreis kan het bijvoorbeeld zinvol zijn om die verschillen met kleur- of lettercoderingen aan te geven.

Het werken met een storyboard om de leerreis te ontwerpen daagt je uit om continu bezig te zijn met de vraag: wat gaan mijn leerlingen of studenten doen en waarom? Pas als je dat duidelijk voor ogen hebt, kom je uit op het niveau van de technieken, oftewel de activerende werkvormen, die al dan niet online of fysiek plaatsvinden.

Een gevaar is echter dat je te snel te inhoudelijk gaat nadenken over werkvormen. Dit resulteert soms in (te) lange – veelal onnodige – brainstormsessies, waardoor het ontwerpproces snel als vermoeiend aanvoelt. Daarom is het aan te bevelen om de leeractiviteiten eerst in algemene zin te omschrijven, en pas daarna de best passende werkvormen te kiezen.

Er zijn zes algemene leeractiviteiten:

Opdracht

Werk de studentgerichte leerreis globaal uit op een visueel storyboard. Daarbij zoek je naar op elkaar afgestemde leeractiviteiten in een coherent geheel. Daag jezelf uit om eerst in algemeen omschreven leeractiviteiten te denken: kennisverwerving, onderzoek, samenwerken, discussie, oefenen en productie.

Activerende werkvormen

Wanneer je de visuele student-gerichte leerreis hebt uitgewerkt is de volgende stap om de juiste activerende werkvormen te kiezen, die je gaat inzetten bij de leeractiviteiten. Daarmee concretiseer je de leeractiviteiten en krijg je beter zicht op hoe je ze gaat aanbieden.

Activerende werkvormen worden gebruikt om leerlingen en studenten actief te betrekken bij de leeractiviteit. Activerend onderwijs gaat uit van de grondgedachte dat kennis beter beklijft wanneer leerlingen actief betrokken zijn bij het onderwijs.

Er bestaan duizenden werkvormen en er zijn ook altijd weer nieuwe te bedenken. Er bestaat dan ook geen uitputtende lijst. Wel zijn er prachtige overzichten met inspirerende voorbeelden, die je gemakkelijk kan omzetten naar jouw eigen onderwijs. Op deze pagina vind je daarom vooral links naar overzichten uit andere bronnen.

Kiezen van een werkvorm

Het is van belang dat je bij het kiezen van werkvormen continu uitgaat van de leeruitkomsten die de leerlingen of studenten moeten zien te bereiken. Hoe kunnen ze die het beste bereiken? Stel vervolgens steeds de volgende vragen:

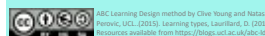
- Welke leeractiviteit ga ik kiezen? Gebruik de kaartjes hiernaast ter inspiratie.
- Kan deze leeractiviteit het best online of fysiek?
- Is er begeleiding nodig? Dus kies ik voor live (synchroon) of individueel (asynchroon)
- In welke fase vindt het leren plaats? Voor de les, tijdens de les of na de les?
- Welke interactie staat centraal: docent-student, student-student of student-leerinhoud?
- Welke aansprekende werkvormen zet ik in, waarbij zowel ikzelf als mijn student-en zich prettig voelen?

Let op!

Klik [hier](#) om de kaartjes met leeractiviteiten te downloaden

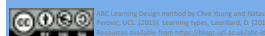
Leeractiviteit: kennisverwerving

Bij deze leeractiviteiten verwerven de studenten kennis via het luisteren naar een voordracht, hoorcollege of podcast, het opzoeken van informatie uit boeken en websites, bekijken van demo's en video's, etc.

Leeractiviteit: discussie

Studenten worden bij deze leeractiviteiten uitgenodigd om eigen vragen, ideeën en gemaakte keuzes duidelijk te verantwoorden en om vragen en ideeën van docenten en/of peers in vraag te stellen of te beantwoorden.

Leeractiviteit: oefening

Bij deze leeractiviteiten worden de theorie en praktijk met elkaar verweven, waarbij de studenten een duidelijke opdrachtschrijving (doelstelling) krijgen om naartoe te werken en hierbij ook gebruik maken van de feedback die ze tijdens de leeractiviteiten krijgen van de docent of (praktijk)begeleider, peers en/of zichzelf.

Leeractiviteit: samenwerking

Studenten komen bij deze leeractiviteiten gezamenlijk tot nieuwe inzichten door samen te werken aan een gezamenlijke 'output' zoals een definitie, ontwerp, verslag, diagram, product, etc.

Leeractiviteit: onderzoek

Het gaat hier om een student-gestuurd proces waarbij opgedane informatie kritisch bekeken wordt en nieuwe informatie wordt ingewonnen om zo tot nieuwe inzichten te komen.

Leeractiviteit: productie

Bij deze leeractiviteiten produceren de studenten iets wat door de docent geëvalueerd kan worden (bijvoorbeeld een plan, website, analyse, theorie, product, etc.).

Bijlage ▶

Opdracht

Kies een activerende werkvorm die je nog nooit hebt geprobeerd. Zet deze in bij één van je ontworpen leeractiviteiten. Hoe ging het? Wat werkte goed? Wat minder?

Wat doe je online en wat offline?

Bij blended leren vinden leeractiviteiten op verschillende locaties plaats, zoals in de klas of op afstand en online. Daarnaast kunnen die activiteiten zowel synchroon als asynchroon zijn. Om te bepalen welke vorm van onderwijs het beste bij jouw les past kijk je naar de beoogde leeruitkomsten. Elke vorm heeft bepaalde voordelen.

Sommige leeruitkomsten lenen zich het best voor slechts één van de drie vormen uit de tabel, maar andere leeruitkomsten kunnen vaak op alle drie de manieren worden ontworpen. Het is dan vooral de vraag wat de meeste flexibiliteit oplevert en waar jij en je leerlingen of studenten zich comfortabel bij voelen.

Denk aan een college, een project, een opdracht of zelfstudie. Deze activiteiten kunnen zowel online als fysiek plaatsvinden, en zowel synchroon als asynchroon. Een discussie kan je bijvoorbeeld tijdens een klassikale fysieke les laten plaatsvinden,

maar ook live in MS Teams of asynchroon via een discussieforum. Kijk vooral naar je eigen context en wat voor jouw les het beste werkt.

Om je te laten inspireren kan je kijken bij de kaartjes voor leeractiviteiten.

Video: Synchroon en Asynchroon leren

Fysiek	Op afstand	
Klassikaal les plaatsgebonden en tijdgebonden	Synchroon online tijdgebonden	Asynchroon (online en offline) altijd en overal
Wat doe je vooral: <ul style="list-style-type: none"> • Directe instructie • Persoonlijke aandacht • Toelichting opdrachten • Snel feedback kunnen geven • Veel interactie 	Wat doe je vooral: <ul style="list-style-type: none"> • Korte (hoor-)colleges (kennisclips) • Vragenuurtje • Mentorgesprekken • Groepswork • Virtuele excursies 	Wat doe je vooral: <ul style="list-style-type: none"> • Oefenen • Gespreid leren (herhaling) • (Peer)feedback • (Schrijf)opdrachten • Leren in eigen tempo • Monitoren studievoortgang

	Lesvormen	Kenmerken		
Blended leren	1. Fysiek lesgeven (face-to-face)	Synchroon ICT: digibord	Plaatsgebonden en tijdgebonden	Directe instructie veel interactie
	2. Online lesgeven (hybride klas)	Synchroon ICT: samenwerken	Tijdgebonden	Directe instructie minder interactie
	3. Online hoorcollege (opgenomen)	Asynchroon ICT: samenwerken	Altijd-en-overal leren	Directe instructie aan meer klassen tegelijk
	4. Online opdrachten en oefentoetsen (formatief)	Asynchroon ICT: It's Learning	Altijd-en-overal leren	Leren in eigen tempo, herhaling door opnieuw afspelen, monitoren studievoortgang

Effectieve didactiek

Om blended leren in de praktijk goed te kunnen uitvoeren, is het belangrijk dat je als docent in staat bent effectieve didactiek toe te passen. Er zijn verschillende didactische bouwstenen die docenten kunnen gebruiken om hun onderwijs effectiever te maken.

In het boek *Wijze lessen: Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek* worden de meest recente wetenschappelijke inzichten op het vlak van leren en instructie vertaald naar concrete bouwstenen. Denk hierbij aan bouwstenen als “Activeer relevante voorkennis” en “Laat leerstof actief verwerken”. Deze bouwstenen sluiten naadloos aan bij de Curio onderwijsvisie en laten zien hoe het door jou ontwikkelde onderwijsontwerp in de praktijk handen en voeten kan krijgen.

Effectieve didactiek geldt in algemene zin voor al het onderwijs, zowel voor fysiek- als voor online leren. Je kan daarbij vervolgens technologie gebruiken om die didactiek te ondersteunen.

Twee voorbeelden van hoe wel de didactiek en niet zozeer het medium een verschil kan maken in de klaspraktijk:

De twaalf bouwstenen zijn overzichtelijk weergegeven in de afbeelding die hieronder te downloaden is.

12 bouwstenen ▶

[Wijze lessen. Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek](#)

[Gangbare maar bedenkelijke argumenten voor multimediaal leren: deel 1 - ExCEL Thomas More](#)

Let op:

Er zijn ook leerbreinprincipes voor activerend leren:

<https://lerenbij.curio.nl/didactiek/digitale-didactiek-en-leeractiviteiten/pedagogiek-en-didactiek-afstandsleren/>

Opdracht

Kies één van de bouwstenen die je nog verder wil ontwikkelen binnen jouw onderwijs. Formuleer tenminste één concrete actie die je in de lessen gaat uitproberen.

Formatief handelen

Formatief handelen is een didactisch proces, een aanvulling op het dagelijks handelen van jou als docent. Het gaat over alle activiteiten die leerlingen/ studenten en docent uitvoeren om de leeractiviteiten van studenten in kaart te brengen, te interpreteren en te gebruiken om betere beslissingen te maken over vervolgstappen. Hiermee helpt formatief handelen het bijsturen van het leerproces zodat studenten goed voorbereid zijn op het moment waarop ze kunnen laten zien dat ze de leerstof zich duurzaam eigen hebben gemaakt. Om formatief handelen goed tot zijn recht te laten komen zorg je voor een goede inbedding in een doordacht onderwijsontwerp.

In het ontwerpen van een leerreis is het verstandig om rekening te houden met de volgende aspecten

Bekijk het model proces formatief handelen met de 5 gouden regels [hier](#).

Meer weten over het ontwerpen van een feedback proces. Check de poster van toetsrevolutie [hier](#).

- [5 basisprincipes voor formatief toetsen](#)
- [Formatief handelen: wat, wanneer en hoe?](#)
- [5 tips om te beginnen met formatief handelen](#)
- [De boeken - Toetsrevolutie](#)

Opdracht

Bespreek met een collega onderstaande vragen.

- Waar in het onderwijsprogramma wil je formatief handelen actiever in gaan zetten?
- Welke eerste stap ga je hiervoor zetten?

Het geven van feedback

Effectief leren begint altijd met de vraag: waar ga je heen, wat is je doel? Dit noem je feed up.

Vooraf, om het doel helder te krijgen, kan een goede instructie, les of opdracht niet ontbreken. Feedback gaat vervolgens over de vraag hoe je het tot op heden doet. Die vraag is direct gerelateerd aan het doel. Het is daarvoor belangrijk te weten waar iemand staat ten opzichte van dat doel. Nadat is vastgesteld wat het doel is en waar de leerling of student ten opzichte van dat doel is, kun je als docent tips geven voor vervolgstappen. Dit noem je feed forward.

Samengevat; bij effectieve feedback wordt antwoord gegeven op de volgende drie vragen:

1. **Feed up:** waar ga ik naartoe?
2. **Feedback:** hoe heb ik het gedaan?
3. **Feed forward:** wat is de volgende stap?

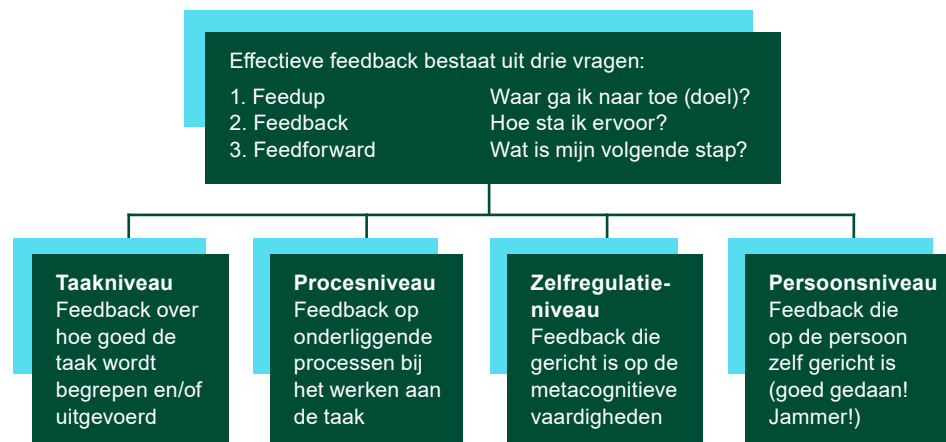
Deze stappen geven grip op de kloof die de leerling of student moet overbruggen tussen het huidige en het gewenste niveau.

Het feedbackproces werkt op vier niveaus. Deze niveaus geven aan waar de feedback zich op richt:

Het is belangrijk om effectieve **feedup**, **feedback** en **feedforward** in je student-gerichte leerreis in te bouwen. Met de volgende tips kan je daar stappen in zetten:

1. Zorg voor feedback op alle niveaus (dus op het niveau van de taak, het proces, de zelfregulatie en de persoon).
2. Bekijk hiertoe de eerder geformuleerde leerdoelen (vmbo) of leeruitkomsten (mbo) van je onderwijs en laat je feedback hier altijd op aansluiten.
3. Verdiep je in de werkvormen voor **feedup-feedback-feedforward** en zet deze effectief in.

- Regels voor feedback geven / ontvangen: [Wat zijn dé 9 universele feedback regels? | Feedbackgeven.nl](#)
- Alle niveaus van feedback: [PROGRESSIEGERICHT WERKEN - Vier niveaus van feedback](#)
- Handvaten om effectieve feedback te geven: [Handvatten om effectieve feedback te geven - Vernieuwonderwijs](#)

Benut de digitale leeromgeving

Leerlingen/studenten kunnen binnen blended onderwijs tijd- en plaats onafhankelijk toetsen maken. Maar welke mogelijkheden biedt de online leeromgeving daartoe? In welke mate kan een toetsvorm via de online leeromgeving worden gefaciliteerd en/of geautomatiseerd?

Toetsing is een procedure die je als docent op verschillende manieren kunt inzetten om het onderwijs vorm te geven. [De digitale leeromgeving](#) bevat een toetsmodule die [formatief](#) en [summatief](#) ingezet kan worden. Ook kun je toetsen [synchroon](#) of [asynchroon](#) laten afnemen. Automatisch genereert die toetsmodule [studiedata](#). Die biedt inzicht in de effectiviteit van het onderwijs, en geeft daardoor grip op de voortgang van het leerproces. Leerinhouden en het onderwijsontwerp stel je na afname bij op het gewenste niveau.

De digitale leeromgeving bevat een digitaal portfolio. Wanneer een opleiding werkt met een digitaal portfolio, verzamelt de leerling/student bewijsstukken van het leerproces en leerresultaten. Het digitaal portfolio kan een uitgangspunt zijn van een online Criterium Gericht Interview (CGI) of een opdracht, vaardigheidstoets en/of een assessment.

Bouw in de leerreis momenten van evaluatie ([zie formatief handelen](#)) in en maak gebruik van digitale mogelijkheden binnen de digitale leeromgeving.

[Praktische checklist, handleidingen, tools en praktijkvoorbeelden](#)

Opdracht

Bepaal in hoeverre de digitale leeromgeving toegankelijk is voor de inzet van summatieve beoordeling of formatieve evaluatie.

Bekijk de tot nu toe uitgewerkte studentgerichte leerreis. Kies geschikte momenten voor toetsing in de studentgerichte leerreis. Welke momenten vindt summatieve of formatieve evaluatie plaats? Bestaat de mogelijkheid om de toetsvorm via de online leeromgeving af te nemen?

Check of de organisatie klaar is voor digitaal toetsen aan de hand van de '[is uw school er klaar voor?](#)'.

Motiveren bij blended leren

Motivatie is altijd al een belangrijk onderdeel van onderwijs geweest. Omdat bij blended leren een deel van het onderwijs online plaatsvindt, is motivatie echter nog belangrijker geworden. Dit komt doordat de afstand tussen de docent en de student niet alleen letterlijk hoger is, maar ook psychologisch.

Motivatie is goed uit te leggen aan de hand van de zelfdeterminatietheorie. Deze theorie stelt dat elk mens drie basisbehoeften heeft: competentie, autonomie en verbondenheid. Als deze behoeften vervuld worden, kunnen mensen zich gemotiveerd en betrokken voelen. En dat hangt samen met leerprestaties en welzijn.

- **Competentie** gaat over het gevoel hebben dat je iets kan of dat je op de goede weg bent. Hierbij spelen zelfregulatievaardigheden een belangrijke rol.
- **Autonomie** gaat over het gevoel dat je iets zelf kan en daar ook zelf invloed op hebt. Dat je dus keuzes kunt maken.

- **Verbondenheid** gaat over het gevoel erbij te horen. In verbinding te staan met anderen. Dit heeft dus ook te maken met de socialiseringsfunctie van onderwijs.

Door in je onderwijsontwerp expliciet aandacht te geven aan het bevorderen van de basisbehoeften, zullen je studenten zichzelf veel beter kunnen motiveren voor en redden in jouw blended onderwijs.

Maar hoe doe je dat? In de tabel hiernaast staan veel concrete tips.

Naast tips voor motivatie, zijn er ook verschillende concrete tips voor het ondersteunen van zelfregulatie bij leerlingen en studenten.

Video: Ruud van Nistelrooy

“*Het geheim van succes is het kunnen werken met haalbare en kortetermijndoelen. Het is belangrijk dat je mogelijkheden creëert om nieuwe, positieve ervaringen op te doen. Het ene succesje vormt dan de voedingsbodem voor het volgende succesje.*”

Competentie	Autonomie	Verbondenheid
Zet activerende werkvormen in tijdens de bijeenkomsten, gebruik de tijd niet voor passieve kennisoverdracht.	Bied keuzevrijheid, bijvoorbeeld in type leermiddelen (video of tekst), soorten leeractiviteiten of toetsvormen.	Ben een rolmodel (hou je aan afspraken en geef positieve feedback).
Alle instructies en opdrachten hebben een duidelijk doel, dat ook wordt besproken.	Zorg voor een duidelijke structuur, maar timmer niet alles dicht.	Haak in als studenten niet meedoen.
Zet regelmatig in op formatief handelen. Monitor de voortgang en geef feedback.	Maak het grotere doel duidelijk.	Organiseer ook interactie met studenten onderling, binnen en buiten de les.
Bespreek veel voorbeelden, zowel goede als slechte.	Zet in op verschillende vormen van toetsing, bijvoorbeeld <i>zelf-assessment</i> .	Maak <i>connectie</i> . <i>Hoe gaat het met je?</i>
Zorg voor succeservaringen, bijvoorbeeld door grotere opdrachten op te knippen in kleinere deelopdrachten.	Reflecteer regelmatig, zowel als docent als ook studenten (bv. blogs, vlogs).	Beschikbaarheid: wat kunnen studenten verwachten? Hoe kunnen ze je bereiken?
Werk met authentieke en relevante voorbeelden, die prikkelen.		Netiquette: formuleer samen de regels, en hou de studenten eraan.

Socialisering

Socialisering gaat om betrokkenheid en relaties. Uit onderzoek weten we dat goede sociale binding samenhangt met studiesucces, motivatie en welzijn. Daarom moet juist bij deze gepersonaliseerde, flexibele leerroutes, zoals bij blended leren, expliciet aandacht worden besteed aan het creëren van een gevoel van verbondenheid tussen studenten en tussen studenten en de opleiding.

Vanuit het onderwijs is er toenemende interesse is om het leren te organiseren en vorm te geven in communities (leergemeenschappen), die voor een belangrijk deel (binnen blended leren) ook online vorm krijgen. Er zijn veel verschillende manieren om dit te ondersteunen.

We beschrijven hier drie rijke bronnen die je kan gebruiken als inspiratie om binding in je eigen onderwijs te stimuleren en bevorderen.

Tips voor online binding

Een mooie uiteenzetting, voortgekomen uit gesprekken met docenten en studenten, over online binding. Er zijn 14 concrete tips, die je direct kan inzetten in jouw onderwijs.

Bouwstenen voor het leren in online communities

Voor het leren in online communities heeft de HAN verschillende bouwstenen uitgewerkt in een handige wiki, waarbij je veel tips en uitleg krijgt.

Sociale binding in online en blended leergemeenschappen

In deze publicatie van het Versnellingsplan staan 7 concrete bouwstenen voor het bevorderen van binding in online en blended leergemeenschappen. Elke bouwsteen heeft voorbeelden en tips die je snel kan gebruiken in jouw onderwijs.

- [!\[\]\(11a0966cbb90b5c1d6ebfc666ec75f78_img.jpg\) Flock, H. \(2021\). Ontwikkelen van een Community of Inquiry in online-leeromgevingen](#)
- [!\[\]\(2f6f35750fca7eca6b879311cf96b8dc_img.jpg\) Bouwstenen voor het leren in online communities](#)
- [!\[\]\(c237bda00463bf57e48185035f38d966_img.jpg\) Binding tussen studenten | SURF.nl](#)
- [!\[\]\(2367f36409b262791061a351c71d2472_img.jpg\) Community of Inquiry voor blended leeromgevingen - Bouwstenen opleiding \(thomasmore.be\)](#)

Opdracht

Hoe bevorder jij sociale binding in je lessen? Bied je wel eens ruimte voor eigen inbreng of gewoon even gezellig kletsen vooraf of na afloop van een les? En gebruik je veel groepsopdrachten? Neem je ontwerp eens onder de loep en kijk welke momenten zich goed lenen voor sociale binding.

De digitale leeromgeving

De digitale leeromgeving (DLO) neemt een belangrijke plek in binnen blended onderwijs. De praktijk wijst uit dat in veel gevallen lang niet alle mogelijkheden van de DLO optimaal gebruikt worden. Onder DLO verstaan we alle applicaties, systemen, tools en applicaties (apps) die gebruikt worden in het onderwijs.

Binnen de DLO kunnen leerlingen/studenten hun bronnen en opdrachten vinden. Maar dat niet alleen, de DLO biedt talloze mogelijkheden voor communicatie, oefenen, interactie en toepassing. Voor docenten is het de taak om een rijke, virtuele leeromgeving te creëren die leerlingen/studenten begeleidt en prikkelt tot leren. Op die manier wordt de DLO niet alleen een digitale boekenkast, maar echt een leeromgeving.

Curio biedt systemen die het leren ondersteunen. Microsoft Teams, Magister, Itslearning en Lesson Up zijn binnen Curio veel gebruikte systemen en vormen zodoende belangrijke onderdelen van de digitale leeromgeving.

-
 • Microsoft Teams: een samenwerkingsomgeving waarbinnen je met een team kunt communiceren, chatten, documenten delen, bellen, een planning kunt maken en waar je diverse apps aan kunt toevoegen.
-
 • Magister: een administratiepakket, leerlingvolgsysteem en elektronische leeromgeving (ELO).
-
 • Its Learning: de ELO (elektronische leeromgeving) van Curio mbo.
-
 • Lesson Up: interactieve lessen met video's, afbeeldingen, interactieve vragen en quizzen. Zie het als een kruising tussen PowerPoint en Kahoot!

Binnen Curio worden twee systemen gebruikt: Magister in het vmbo en Itslearning in het mbo. Naast Magister en Itslearning kunnen onderwijseenheden er ook voor kiezen om gebruik te maken van een ander systeem.

Wil je weten welke tools er bij Curio allemaal onderdeel zijn van de DLO? Een overzicht met handleidingen en meer informatie is te vinden op tools.curio.nl.

 [Digitale Leeromgeving \(DLO\) | Digitale HU \(husite.nl\)](https://husite.nl/digitale-leeromgeving-dlo)

 [Tools.curio.nl](https://tools.curio.nl)

Tools voor leren

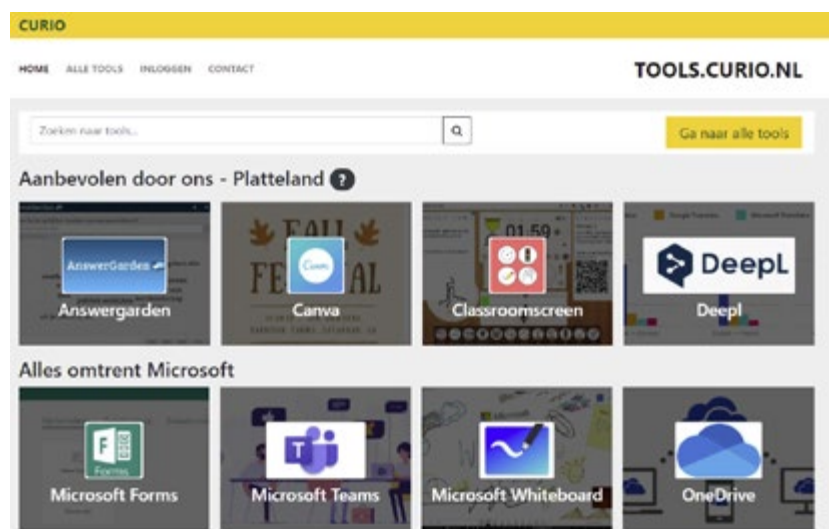
Tools (en apps) zijn ondersteunende applicaties om het leren en de interactie mogelijk te maken. Op de vorige pagina is al toegelicht hoe deze tools onderdeel zijn van de digitale leeromgeving (DLO).

Maar hoe kies je de juiste tool bij je doel? Om te bepalen welke tool je in gaat zetten voor de juiste werkvorm, kijk je eerst naar de beoogde leeruitkomsten. Wat wil je dat de leerlingen/studenten bereiken? Wanneer je dat antwoord helder hebt, kan je de werkvorm kiezen en op zoek gaan naar de meest geschikte tool die je daarbij kunt inzetten. Er zijn echter duizenden tools, dus het helpt om eerst te weten wat voor soort categorieën van tools er allemaal zijn. Op deze pagina vind je daarom een overzicht van verschillende categorieën met enkele voorbeelden.

Er zijn talloze tools die je kunt gebruiken. Voor een overzicht van tools beschikbaar binnen Curio kan je hier kijken. Daarnaast kan je natuurlijk ook gratis beschikbare tools gebruiken, zoals Padlet. Houd bij het gebruiken daarvan wel altijd rekening met de strenge regels van de Algemene

Verordening Gegevensbescherming (AVG). Weet je niet zeker of je een tool zomaar mag gebruiken? Check het dan even bij de digicoach van jouw school.

 [Tools.curio.nl](https://tools.curio.nl)

Hybrid virtual classroom

Hybride leren wordt vaak genoemd in relatie tot blended leren. Hybride leren vindt plaats in een hybrid virtual classroom. Die heeft als kenmerk dat de docent tegelijkertijd onderwijs verzorgt voor studenten die fysiek aanwezig zijn en studenten die op afstand online deelnemen. Hoe werkt dit precies en wat zijn goede tips?

Er kunnen verschillende redenen zijn waarom een deel van de studenten het onderwijs online volgt. Denk bijvoorbeeld aan een pandemie, zieke studenten of studenten met een beperking. Hybride leren biedt kansen om onderwijs toegankelijker en inclusiever maken. Binnen het mbo wordt ook wel eens gesproken over **hybride onderwijs**. Dit betekent echter iets anders, namelijk de combinatie van school en werk. De studenten leren niet alleen op school, maar ook in de beroepspraktijk: de hybride onderwijspraktijk.

Voor hybride leren wordt daarom ook wel de term **simultaan onderwijs** gebruikt, omdat de docent zowel lesgeeft aan de studenten in de klas als die op afstand. Hybride leren is dus echt iets heel anders dan blended leren. Deze termen worden verder uitgewerkt op de pagina over de belangrijke definities van blended en online leren.

Simultaan onderwijs vraagt om een specifieke aanpak, zowel in de voorbereiding als de uitvoer. Daarnaast valt of staat het succes bij een goede technische oplossing, zoals sterke microfoons en scherpe camera's.

- Kijk voor meer informatie op: [Hybride onderwijs | SURF.nl](#)
- Voor het mbo is er een interessante [blog over simultaan onderwijs](#)

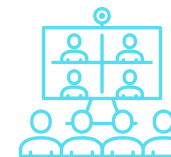
Fysieke onderwijsruimte

Virtuele onderwijsruimte

Afstandsonderwijsruimte

Hybride virtuele onderwijsruimte

Hybride afstandsonderwijsruimte

Differentiëren

Iedereen leert op zijn eigen niveau. Onderwijs sluit hierdoor in meer of mindere mate aan bij de leerling/student. Maar hoe stem je onderwijs af op de verschillen die er zijn?

Door te differentiëren in je onderwijs kan je de ontwikkeling van de leerling/student in brede zin stimuleren. Het zorgt voor optimalisering in het leerproces en bevordert motivatie. Als je bewust omgaat met verschillen dan ben je aan het differentiëren. Je bent in staat om planmatig om te gaan met cognitieve, metacognitieve, motivationele en culturele verschillen tussen de leerlingen/studenten en stemt daar het onderwijs op af. Het uitgangspunt is dat de leerling/student wordt uitgedaagd in de zone van naaste ontwikkeling. Dit wil zeggen dat je kijkt op welk niveau de leerling/student zit en wat de volgende stap in het leerproces gaat zijn. Dit is voor iedereen anders.

Om goed te kunnen differentiëren is het van belang zicht te hebben op zowel van belang zicht te hebben op zowel cognitieve (eerdere prestaties, aanwezige kennis) als niet-cognitieve kenmerken (interesses, houding en motivatie) van de leerling/student. Blended leren biedt veel kansen voor differentiatie. Denk aan het bieden van asynchrone leeractiviteiten, die leerlingen of studenten op hun eigen tempo en niveau kunnen doen.

In de aanbod van je onderwijs kan je differentiatie aanbrenge
in een combinatie van de volgende gebieden.

Er zijn veel verschillende bronnen die je verder kunnen helpen met het aanbrenge van differentiatie en maatwerk in jouw onderwijs. De volgende bronnen raden we aan:

- [!\[\]\(e40bb48ad1470e3a14017c64c5673877_img.jpg\) Differentiatie in de klas: wat werkt?](#)
- [!\[\]\(de28875f44a359ca6d30bbb1d9f6cdbd_img.jpg\) Hoe houd je binnen een groep mbo studenten het beste rekening met verschillen?](#)
- [!\[\]\(2d84cfc19096ca16fe323c530253896b_img.jpg\) Themaonderzoek Differentiëren in mbo](#)
- [!\[\]\(6b933a0050dc38b6c79d63f70c853f8d_img.jpg\) Differentieer meer \(SLO\)](#)
- [!\[\]\(54cb7c61ff385eb40d6f6ccc42e89c3b_img.jpg\) Skill tree](#)

Opdracht

- Het is belangrijk om differentiëren stapsgewijs aan te pakken. Onderstaande hulpvragen kunnen je hierbij helpen.**
1. Welke differentiatie wil je aanbrenge?
  2. Tussen welke studenten wil je differentiëren?
  3. Sluit de uitleg en het materiaal aan bij de leerling/student?

Het meten van kwaliteit

Het is belangrijk om grip te houden op de kwaliteit van je onderwijs. Dit kan je doen door het onderwijs structureel te evalueren.

Er zijn vier elementen waarmee rekening gehouden moet worden bij het evalueren van blended leren.

1. Wat is het doel van evalueren?

Om de betrokkenheid van studenten, middelen of de algehele kwaliteit van de cursus te verbeteren?

2. Wie moeten erbij betrokken worden?

Docenten, studenten, cursusleiders?

3. Hoe en wanneer moet de evaluatie plaatsvinden? Methoden voor gegevensverzameling; tijdens de cursus of op het einde?

4. Wat moet worden geëvalueerd?

Lesgeven, leren, cursusresultaten, middelen, kwaliteit van de beoordeling?

Maar hoe meten we nou kwaliteit?

Op cursusniveau onderzoeken we drie specifieke variabelen: tevredenheid, betrokkenheid en resultaten (zie de tabel hiernaast).

Vaak zijn deze methodes sterk gericht op kwantitatieve resultaten, oftewel op cijfers en aantallen. Het is echter slim om ook meer kwalitatief te evalueren, oftewel ingaan op de echte ervaring. Vervolgens combineer je alle data, zodat je een zo compleet mogelijk beeld krijgt.

Het is tenslotte belangrijk te noemen dat studenttevredenheid niet direct iets zegt over de mate waarin er daadwerkelijk geleerd is. Uit onderzoek blijkt namelijk dat studenten die actiever aan het werk worden gezet en daadwerkelijk méér leren, geneigd zijn om hun eigen leren negatiever te beoordelen. Ben dus terughoudend met het interpreteren van studentevaluaties. Wat zeggen de data nu echt over de kwaliteit van onderwijs? De bovenstaande variabelen zijn daarmee geen op zichzelfstaande indicatoren voor het meten van kwaliteit, maar bieden vanuit verschillende perspectieven een blik op kwaliteit van onderwijs.

Variabel	Elementen die je evalueert	Meetinstrumenten
Tevredenheid	<ul style="list-style-type: none"> Cursus algemeen Over het eigen leren Nut van de cursus voor toekomst plannen 	<p>Kan worden gemeten door middel van zelfrapportagevragenlijsten, interviews en gestandaardiseerde lijsten.</p> <p>In het mbo wordt vooral de <u>JOB-monitor</u> gebruikt.</p> <p>Voor het vmbo biedt <u>Vensters</u> vragenlijsten voor leerlingen en ouders.</p>
Betrokkenheid	<ul style="list-style-type: none"> Psychologische en cognitieve betrokkenheid Gedragsbetrokkenheid Emotionele betrokkenheid 	<p>Kan worden gemeten door middel van zelfrapportagevragenlijsten.</p> <p>Gedragsbetrokkenheid kan worden onderzocht met behulp van online (studie)data.</p>
Resultaten	<ul style="list-style-type: none"> Cijfers en cijfers Online activiteit Aanwezigheid Uitvalpercentage 	<p>Kan worden gemeten met behulp van de (studie)data en rapporten (cijferlijsten).</p>

Het aanpassen van je onderwijs met studiedata

We werken al jaren met toetsen, cijfers en rapporten. Het gebruik maken van (studie)data in het onderwijs bestaat dus al een hele lange tijd en is niet nieuw. De manier waarop we met die data kunnen werken en de hoeveelheid informatie die we krijgen is echter wel nieuw. De middelen worden steeds geavanceerder.

Het werken met (studie)data en de inzichten die daaruit voortvloeien kunnen vooral de basis vormen voor een gesprek of de onderbouwing van veranderingen in je curriculum. Zo bouw je een zekere mate van flexibiliteit in je onderwijsontwerp in.

Wil je aan de slag met (studie)data? Dan zijn er verschillende aanpakken mogelijk.

In grote lijnen lopen ze echter allemaal langs dezelfde stappen:

1. **Bedenk wat je te weten wilt komen**
2. **Bedenk hoe je dit kunt onderzoeken**
3. **Verzamel de data**
4. **Analyseer de data**
5. **Interpreteer de resultaten**
6. **Formuleer vervolgstappen**
7. **Evalueer**

Als je werkt met data dan ben je verplicht netjes om te gaan met de data die je verzamelt (AVG wetgeving). Dat je studiegedrag van leerlingen/studenten heel nauwlettend kunt volgen, betekent niet dat je dit ook altijd moet doen.

Wil je meer weten over data gedreven onderwijs en ben je benieuwd naar praktijkvoorbeelden? Check dan onderstaande links:

Wat kan je doen met data in het onderwijs? Het Summa College.

Docent John van Lokven gebruikt data in zijn les om zijn studenten beter te kunnen begeleiden. Waar kunnen ze versnellen of waar hebben ze extra ondersteuning nodig.

 [Video: Op bezoek bij het Summa College](#)

Video met toelichting data experimenten

ROC Noorderpoort deed een aantal experimenten waarbij zij data uit hun learning management system inzetten om het leerproces te beïnvloeden. Ze lichten in een korte video toe wat ze gedaan hebben.

 [Video: Noorderpoort Learning Analytics](#)

Toolkit ontwerp reis blended leren

- ▶ Modellen voor blended leren
- ▶ Activerende didactiek en tools
- ▶ Best practices

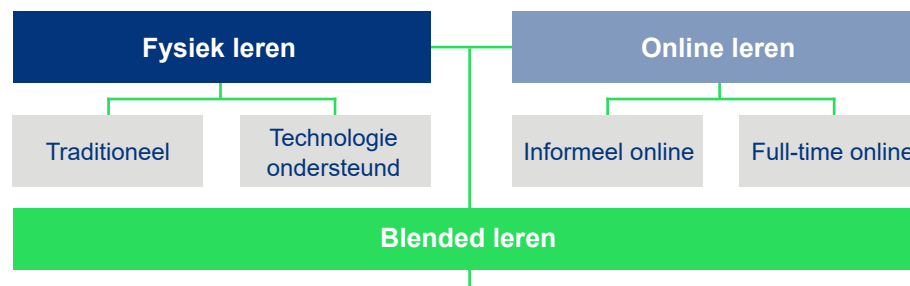
Voor- beelden

Modellen voor blended leren

Wanneer je fysiek leren met online leren combineert - en de leerinhoud inhoudelijk op elkaar afstemt in een logisch opgebouwd onderwijsontwerp - spreek je van blended leren. Er zijn echter talloze verschillende combinaties mogelijk, die in grote lijnen zijn onder te verdelen in vier modellen (met ook weer sub-modellen, zie figuur hiernaast).

Wil je meer informatie? Ga dan met je muis over de kop heen waarover je meer wilt weten.

Activerende didactiek en tools

Activerende didactiek kan leiden tot actieve en zelfstandige leerlingen/studenten en zet aan tot effectiever leren. Het is hierbij van belang om als docent te investeren in de volgende kenmerken en vaardigheden bij leerlingen/studenten.

Enkele kenmerkende uitgangspunten zijn:

- Leerlingen/studenten zijn intrinsiek gemotiveerd
- Leerlingen/studenten gaan zelf aan de slag met de informatie
- Er is inzicht in het proces en er wordt actief gebruik gemaakt van reflectie

Kenmerken van de docent

Kenmerken van de leerling/student

Bij blended leren maak je gebruik van een breed scala aan activerende werkvormen die verder gaan dan traditioneel en frontaal lesgeven. Maar welke activerende werkvormen kan je nu inzetten om de leerlingen/studenten uit te dagen tot actie, kritisch leren denken en reflectie?

In de eerste plaats is het belangrijk dat de werkvormen worden bepaald door de onderwijskundige en pedagogische doelen (of leeruitkomsten) die worden nagestreefd.

Daarnaast is het verstandig om rekening te houden met de volgende kenmerken:

- Leerling/student gebonden zoals; verschillen in leervermogen.
- Docent gebonden zoals; onderwijsstijl, de beschikbare tijd, de mate van aanwezige (didactische) vaardigheden.
- Algemene randvoorwaarden zoals; inrichting van het gebouw, groeps-grootte, beschikbare tijd en moment van de dag.

Er is de laatste jaren een mooi aanbod van (online)tools die je in kunt zetten bij verschillende werkvormen. Gebruik ICT als dit als hefboom voor het leren kan werken. Het inzetten van ICT is geen doel op zich.

Op de volgende pagina vind je de meest gebruikte werkvormen.

Er bestaat geen uitputtende lijst met (activerende) werkvormen en tools. De volgende boeken richten zich uitsluitend op werkvormen en bieden veel inspiratie bij hoe je leeractiviteiten met werkvormen kunt aanbieden.

 Het groot werkvormen boek 1 van Sasja Dirkse-Hulscher, Angela Talen

 Het groot werkvormen boek 2 van Sasja Dirkse-Hulscher, Angela Talen en Maaïke Kester

 Het Groot (Online) Werkvormenboek 3 van Sasja Dirkse Angela Talen, Lotte Bons en Annemarieke van Rump

 [Tools.curio.nl](https://tools.curio.nl)

TIP:

Max Grootjen van het Mediacollege Amsterdam heeft onderzocht welke digitaal bij welke kerntaak van de docent ingezet kan worden. Aan de hand van de zes rollen van de docent zijn zes posters ontwikkeld die overzichtelijk weergeven welke digitaal de docent kan gebruiken bij welke kerntaak. [Kijk hier voor digitaal tools & de zes rollen van de docent.](#)

Opdracht

Met welke activerende werkvormen heb jij positieve ervaringen?
Deel ze met een collega en kijk of je werkvormen van elkaar kunt uitwisselen.

Werkvormen:

Advance organizer

Advocaat van de duivel

Check in duo's

Denken – delen – uitwisselen

Denktijd

Denkvragen

Doel formuleren

Doorvragen

Elkaar overhoren

Infographic

JigSaw-methode

Klassikaal problematiseren

Memoriseren

Redeneren

(Cornell) Samenvatten

Reflectie

Retrieval practice grid

Schematiseren

Vind de fout

Voorkennis activeren

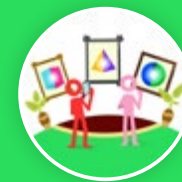
Vragen bedenken

Vragen stellen

Woordwolk

Wiki

Op [Tools | tools.curio.nl](https://tools.curio.nl) en [Werkvormentool – Mbomediawijs](#) tref je een mooi aanbod van (online)tools die je in kunt zetten bij verschillende werkvormen. Gebruik ICT als dit als hefboom voor het leren kan werken. Het inzetten van ICT is geen doel op zich.

Best practices van blended leren

Wil jij zelf aan de slag om je les of lessenreeks blended te ontwerpen, maar vind je het fijn om een concreet voorbeeld te hebben?

Het Leerlab Blended herontwerp heeft een aantal voorbeelden verzameld van leerling- en studentengerichte leerreizen, zowel voor het vmbo als het mbo.

Onder- steuning

Docentprofessionalisering

Het ontwerpen van blended onderwijs vraagt om veel vaardigheden van docenten, zowel op didactisch vlak als technologisch. Bovendien verandert de rol van de docent van louter lesgever ook naar motivator, stimulator, netwerker, enzovoort.

Het is daarom essentieel om docenten optimaal te faciliteren zich verder professioneel te ontwikkelen. Om drempels weg te nemen en prikkels te bieden voor ondersteuning en ontwikkeling. Curio biedt talloze mogelijkheden voor professionalisering op het gebied van onderwijsonderwerp en blended leren. Op deze pagina bieden we hiervan een overzicht.

Basiskwalificatie

Om les te mogen geven binnen het (v)mbo heb je een lesbevoegdheid nodig. Je kunt deze op verschillende manieren behalen, afhankelijk wat op jouw functie van toepassing is. Op [deze pagina](#) lees je meer over de meest voorkomende scholingen om tot een bevoegdheid te komen.

Curio academie

De Curio academie organiseert trainingen op het gebied van het professionaliseren van medewerkers. Er is een ruim aanbod van trainingen, een training op maat behoort ook tot de mogelijkheden van de Curio academie. Kijk voor het actuele aanbod bij de Curio academie, lees de nieuwsbrief of kijk op [facebook](#).

Digicoaches

De digicoach is een collega die jou op locatie snel kan helpen met technische of didactische vragen. Een soort eerste-lijnshulp die je kunt mailen, appen of in de koffiekamer kunt aanschieten. Hun inzet wordt gefaciliteerd door Curio centraal.

Leerlabs

Curio heeft meerdere leerlabs. Een leerlab is een leergemeenschap die bestaat uit interne en externe docenten, experts, onderzoekers en leerlingen/studenten. Ze onderzoeken een vraagstuk uit het onderwijs of de maatschappij. Binnen het leerlab deel je kennis, inspireer je elkaar

en zet je experimenten op. Met als doel dat iedere deelnemer een vernieuwing, verbetering of verandering realiseert. Stel je hebt een vraagstuk over het onderwijs of de maatschappij? Dan kun je daar in een leerlab van Curio mee aan de slag.

Ben je nieuwsgierig naar de producten van de leerlabs? Kijk dan op www.curio.nl/leerlabs.

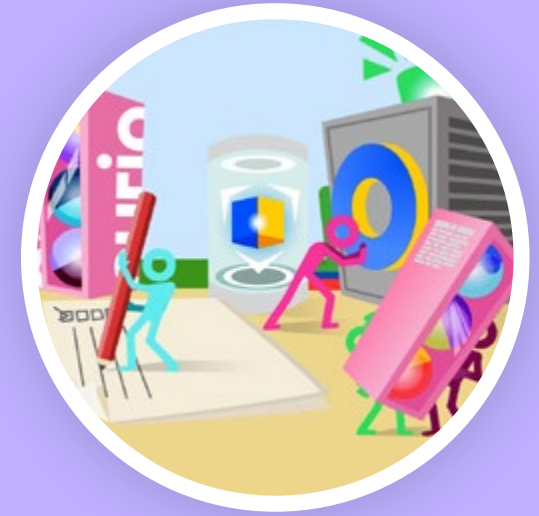
Externen

Bij het herontwerpen van blended onderwijs is het inhuren van kennis een waardevolle aanvulling. Er zijn op het gebied van blendend herontwerp tal van externe aanbieders. Curio organiseert bijvoorbeeld in samenwerking met EDEX ontwerpdagen voor blended leren. De keuze voor een geschikte externe organisatie hangt af van de kennis die bij het herontwerp nodig is.

Neem voor meer informatie contact op met je onderwijsmanager, de Curio Academie of www.lerenbij.curio.nl

Toolkit ontwerppreis blended leren

- ▶ Curriculum ontwerp
- ▶ Implementeren

Organi- satie

Curriculum ontwikkeling

Leeractiviteiten zijn onderdeel van een groter geheel; het leerplan. Ook wel curriculum genoemd. Om tot een sterk curriculum te komen doorloop je op een cyclische wijze vijf verschillende fases.

ADDIE-model:

1. Analysis - analyseren
2. Design - ontwerpen
3. Development - ontwikkelen
4. Implementation - implementeren
5. Evaluation - evalueren

1. Analyseren

In deze fase worden belangrijke uitgangspunten geanalyseerd, besproken en uitgewerkt. Er wordt gekeken naar doelstellingen, de doelgroep en de middelen die je tot je beschikking hebt.

2. Ontwerpen

In deze fase ontwerp je de blauwdruk van de opleiding. Deze blauwdruk geeft richtlijnen aan je curriculum met betrekking tot doel, vorm en inhoud

en zijn essentieel voor de volgende fase. Denk hierbij aan de planning, het formuleren van leeruitkomsten, leerdoelen, beoordelingsinstrumenten, leeractiviteiten.

3. Ontwikkeling

In deze fase ga je aan de hand van de richtlijnen uit fase 2 aan de slag met het maken van het curriculum.

4. Implementatie

Het curriculum of de eerste delen hiervan worden in gebruik genomen.

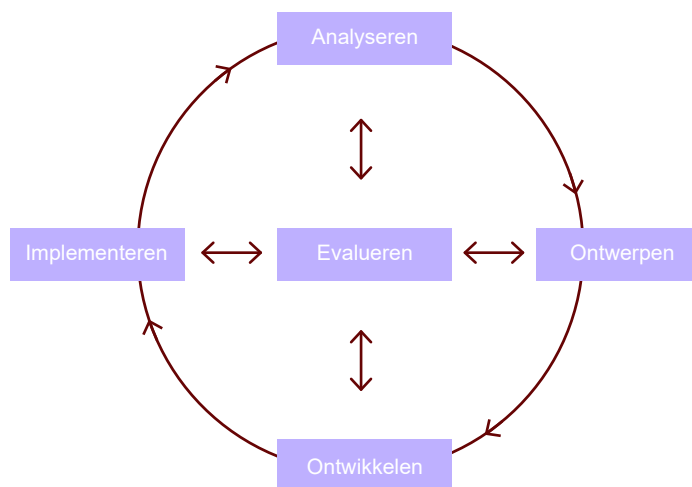
5. Evaluatie

Evaluatie gebeurt in alle fasen van curriculumontwikkeling. Het is regelmatig nodig om aanpassingen te doen. Hiermee start een volgende ontwikkelcyclus.

Curriculumontwikkeling - SLO

Meer weten over curriculumontwerp?

De curriculumwaaier is een tool van SLO die je kan helpen nauwkeuriger aan te geven wat een curriculum is, hoe je een curriculum ontwikkelt en wie er betrokken zijn bij curriculumontwikkeling.

Figuur 2: Curriculumwaaier - SLO - Addie

Checklist randvoorwaarden

Niet alleen de docent moet in beweging komen bij het ontwerpen van blended leren. Uit onderzoek blijkt dat er veel verschillende randvoorwaarden zijn waar een instelling aan moet voldoen om blended leren op grote schaal te implementeren. Deze contextuele factoren van invloed moeten op orde zijn, zodat docenten zich kunnen richten op waar het allemaal om draait: goed onderwijs. Maar wat zijn deze contextuele factoren precies?

Het Framework for Institutional Adoption and Implementation of Blended Learning schetst drie categorieën van contextuele factoren die belangrijk zijn voor een succesvolle implementatie van blended leren: (1) strategie, (2) structuur en (3) ondersteuning. Ze hanteren daarbij vervolgens per factor een indeling in drie fases: (1) bewustwording en verkenning, (2) adoptie en vroege implementatie, en (3) geslaagde implementatie en groei.

Dit model geeft al veel richting bij het nadenken over instellingsbrede implementatie van blended leren. Om het nog makkelijker te maken, hebben de auteurs een checklist ontwikkeld waarmee je een zelfscan kan doen om te bepalen in welke fase van implementatie jouw instelling zich voor alle contextuele factoren bevindt. Met hulp van deze analyse kan je een redelijk goede inschatting maken van waar je momenteel als instelling staat en waar je nog winst kan behalen.

Opdracht

**Doe de zelfscan voor jouw sector.
Waar staan jullie? Waar willen jullie heen?
En wat is nodig om dat te overbruggen?**
Formuleer op basis van de bevindingen concrete vervolgacties.

Bronnen

Bronnen

Boeken

- Biesta, G., & Pols, W. (2012). Goed onderwijs en de cultuur van het meten. Boom Lemma.
- Dirkse, S., Talen, A. e.a. (2020). Het Groot (Online) Werkvormenboek 3 (1ste editie). Boom.
- Dirkse-Hulscher, S., Talen, A. (2018). Het groot werkvormen boek 1 (2e editie). Boom.
- Dirkse-Hulscher, S., Talen, A., Kester, M. (2017). Het groot werkvormen boek 2 (1ste editie). Boom.
- Geerligts, C. T., & van der Veen, T. (2014). Lesgeven en zelfstandig leren. Koninklijke Van Gorcum.
- Last, B., & Jongen, S. (2021). Blended learning en onderwijsontwerp, van theorie naar praktijk. Boom
- Schmeier, M. (2015). Expliciete Directe Instructie.
- Sluijsmans, D. & Segers, M. (2018). Toetsrevolutie: Naar een feedbackcultuur in het hoger onderwijs. Culemborg, Nederland: Uitgeverij Phronese.
- Surma, T., Vanhoyweghen, K., Sluijsmans, D., Camp, G., Muijs, D., & Kirschner, P. A. (2019). Wijze lessen: twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek. Ten Brink Uitgevers.

Artikelen

- Alammary, A., Sheard, J., & Carbone, A. (2014). Blended learning in higher education: Three different design approaches. *Australasian Journal of Educational Technology*, 30(4).
- [Barend legt uit! Videoreeks](#)
- Kim, R., Olfman, L., Ryan, T., & Eryilmaz, E. (2014). Leveraging a personalized system to improve self-directed learning in online educational environments. *Computers & Education*, 70, 150-160
- Last, B.S. (2019). Blended learning: Een label als belemmering. *Onderwijsinnovatie, OU*.
- Last, B.S. (2021). Blended leren: Van visie naar onderwijsontwerp. NRO.
- Laurillard, D. (1999). A conversational framework for individual learning applied to the 'learning organisation' and the 'learning society'. *Systems Research and Behavioral Science: The Official Journal of the International Federation for Systems Research*, 16(2), 113-122.
- Oliver, M., & Trigwell, K. (2005). Can "Blended Learning" Be Redeemed? *E-Learning*, 2(1), 17. <https://doi.org/10.2304/elea.2005.2.1.2>

Bronnen

Websites/blogs

- [375446-evaluating-blended-learning-bringing-the-elements-together.pdf \(cambridgeassessment.org.uk\)](#)
- [5 tips om te beginnen met formatief handelen](#)
- [5-fasenmodel Gilly Salmon](#)
- [ABC \(Arena Blended Connected\) curriculum design | UCL Digital Education team blog](#)
- [Canon Beroepsonderwijs | Leeruitkomsten in het mbo](#)
- [Curio onderwijsvisie](#)
- [Curriculumontwikkeling - SLO](#)
- [Data-ondersteund onderwijs - mbo Digitaal | Digitaal Burgerschap \(publicatiesdoorpakken.nl\)](#)
- [Formatieve Cyclus - Formatief handelen](#)
- [Framework for Institutional Adoption and Implementation of Blended Learning](#)
- [Gangbare maar bedenkelijke argumenten voor multimediaal leren: deel 1 - ExCEL Thomas More](#)
- [Homepage | tools.curio.nl](#)
- [https://2knowhow.nl/boeken/de-kracht-van-werkvormen/](#)
- [https://dylifedesign.nl/doelen-bepalen-doelen-behalen-deel-3-subdoelen-bepalen/](#)
- [https://husite.nl/digitalehu2/digitale-leeromgeving-dlo/](#)
- [https://itslearning.com/nl/voortgezet-onderwijs/leerplatform/](#)
- [https://learnbeat.nl/blog/formatief-en-summatief-toetsen-uitgelegd-aan-de-hand-van-een-turnwedstrijd/](#)
- [https://nl.wikipedia.org/wiki/Elektronische_leeromgeving](#)
- [https://research.ou.nl/ws/files/12121456/Wijze_Lessen_digitaal_160919_1.pdf](#)
- [https://stichting-leerkracht.nl/kennisbank/feed-back-van-en-aan-je-collegas-hoe-doe-je-dat-op-een-veilige-en-leerzame-manier//](#)
- [https://toetsrevolutie.nl/?p=2298](#)
- [https://www.magister.nl](#)
- [https://www.nro.nl/sites/nro/files/media-files/Thematisch%20Overzicht%20Formatief%20Evalueren_0.pdf](#)
- [https://www.ru.nl/docenten/toetsen-en-beoordelen/basisontwerp-van-toetsing](#)
- [https://www.slo.nl/handreikingen/vmbo/handreiking-se-tent-vmbo/schoolexamen/summatief-formatief/](#)
- [https://www.vernieuwenderwijs.nl/](#)
- [Hybride onderwijs | SURF.nl](#)
- [https://lerenbij.curio.nl](#)
- [Onderwijs- en toetsomgeving | SURF.nl](#)
- [Onderwijskennis | Blended learning en onderwijsontwerp](#)
- [Online onderwijs is niet per definitie slecht — Eus van Hove](#)
- [Schoolexaminering - Stichting Platforms vmbo](#)
- [Toetsing-als-kans-voor-leren-formatief-toetsen-en-evalueren.pdf \(nro.nl\)](#)
- [Van leerdoelen naar leeruitkomsten - Vernieuwenderwijs](#)
- [Werkvormentool – Mbomediawijs](#)
- [Wijze lessen. Twaalf bouwstenen voor effectieve didactiek versterkt met behulp van leertechnologie | WilfredRubens.com over leren en ICT \(te-learning.nl\)](#)

Barend Last
Maastricht University
Expert blended herontwerp

Judith Aarts
Curio economie en ondernemen
Docent, projectleider succesklas

Noud Theuws
Curio prinsentuin van cooth
Docent

Mijke van As
Curio zorg en welzijn
Docent, leerleider Blended herontwerp

Robertine Anssems
Curio stafmedewerker
Onderwijs en innovatie

Maartje van Kelle
Curio zorg en welzijn
Docent

Connie Konings
Curio zorg en welzijn
Docent

Jeroen van der Linden
Curio pomona
Docent

Colofon

De toolkit ONTWERPREIS BLENDED LEREN is ontwikkeld door het Leerlab Blended Herontwerp.
De inhoud van deze toolkit valt onder een [Creative Commons licentie](#).

leerlabs